

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП ДО ФАХУ

обов'язкова професійна
за освітньо-професійною програмою «Охорона праці»
підготовки бакалавра
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою
охорони праці та техногенно-
екологічної безпеки
на 2023-2024 навчальний рік
Протокол від 28 серпня 2023 року №1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Вступ до фаху».

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну.

Навчальна дисципліна «Вступ до фаху» розкриває актуальні питання охорони праці, що становлять базовий зміст майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти і виявляються в особливостях нормотворчого та управлінського аспектів сфери охорони праці державного рівня, організації охорони праці на підприємстві, міжнародного співробітництва України в галузі охорони праці.

Навчальна дисципліна «Вступ до фаху» вивчається першою у циклі професійної підготовки, коли здобувачі вищої освіти ще не мають достатнього уявлення про особливості та значення питань охорони праці як у загальному вимірі трудової діяльності, так і у вимірі сфери професійної діяльності. Дисципліна займає важливе місце у системі підготовки фахівця, оскільки дозволяє випускнику вирішувати конкретні професійні завдання, спираючись на набуті теоретичні знання, практичні уміння, комунікації, компетентності.

Інформація про науково-педагогічного працівника.

Загальна інформація	Шароватова Олена Павлівна, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат педагогічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 205. Телефон (робочий) – (057)707-34-57.
E-mail	sharovatova.elen@ukr.net
Наукові інтереси*	Культура безпеки. Безпека та гігієна праці. Теорія та методика професійної освіти. Соціальна педагогіка та педагогіка безпеки.
Професійні здібності*	Професійні знання, досягнення практичного змісту у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Методологічні аспекти нормативно-правового забезпечення охорони праці. Мотиваційний аспект формування державної політики у сфері соціально-трудова відносин та безпеки праці. Сутність та особливості сучасного стану державного управління охороною праці. Смартнавчання в охороні праці. Соціальна відповідальність і мотивація працівників як фактори ефективності в системі охорони праці.

Час та місце проведення занять з дисципліни.

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка у кабінеті № 205, в т.ч. онлайн. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Вступ до фаху» полягає у формуванні у майбутніх фахівців компетентностей з правових і організаційних питань охорони праці, особливостей стимулювання охорони праці та міжнародного співробітництва держав у даній сфері; формуванні у здобувачів вищої освіти активної життєвої позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, відповідальності за особисту і колективну безпеку та усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	обов'язкова професійна	обов'язкова професійна
Рік підготовки	1-й	1-й
Семестр	1-й	1-й
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	3
- кількість модулів	2	2
- загальна кількість годин	90	90
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	10	6
- практичні заняття (годин)	4	2
- семінарські заняття (годин)	18	-
- лабораторні заняття (годин)	-	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-	-
- інші види занять (годин)	-	-
- самостійна робота (годин)	58	82
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-	-
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни.

Навчальна дисципліна «Вступ до фаху» вивчається у 1 семестрі першою у циклі професійної підготовки, коли здобувачі вищої освіти ще не мають достатнього уявлення про особливості та значення питань охорони праці як у загальному вимірі трудової діяльності, так і у вимірі сфери професійної

діяльності. Передумовами успішного вивчення дисципліни є загальні уявлення та вмотивованість щодо сфери охорони праці.

Результати навчання та компетентності з дисципліни.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Охорона праці» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.	ПРН 03
Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.	ПРН 04
Аналізувати та використовувати світовий досвід з удосконалення питань безпеки та гігієни праці, менеджменту безпеки трудової та виробничої діяльності, розвитку культури виробництва, культури безпеки, реалізації гендерних аспектів трудової діяльності, професійного лідерства.	ПРН 27
Дисциплінарні результати навчання	<i>аббревіатура</i>
<i>Аналізувати та використовувати світовий досвід з удосконалення питань безпеки та гігієни праці, менеджменту безпеки трудової та виробничої діяльності, розвитку культури виробництва, культури безпеки, реалізації гендерних аспектів трудової діяльності, професійного лідерства.</i>	<i>ДРН (ПРН27)</i>

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положення ми, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.	К 12
Здатність обґрунтовувати методи та засоби організації трудового процесу, орієнтовані на підтримку високої працездатності й збереження здоров'я працівників.	К 31

Здатність здійснювати облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на об'єктах суб'єкта господарювання, аналіз реалізації превентивних заходів виробничого травматизму та гендерної складової трудової діяльності.	К 33
Здатність аналізувати ефективність діяльності служби охорони праці та особливості організації системи управління охороною праці та промисловою безпекою на об'єкті.	К 34
Очікувані компетентності з дисципліни	<i>аббревіатура</i>
Здатність до практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, відповідальності за особисту і колективну безпеку та усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.	К ВдФ

Програма навчальної дисципліни.

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Охорона праці в Україні: нормотворчий та управлінський аспект.

Тема 1.1. Загальні питання охорони праці.

Поняття та предмет охорони праці. Охорона праці як соціальний фактор і галузь науки. Основні етапи розвитку охорони праці. Стан охорони праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні та інших країнах. Невиробничий травматизм в Україні: основні причини невинного травматизму, шляхи попередження. Соціально-економічне значення охорони праці, економічні аспекти охорони праці, охорона праці як економічний показник.

Основні поняття в галузі охорони праці, терміни та визначення.

Предмет, структура, зміст, мета курсу «Вступ до фаху». Місце навчальної дисципліни та її роль у формуванні освітнього ступеня, зв'язок з іншими загальноосвітніми та спеціальними дисциплінами.

Роль та завдання фахівців ДСНС України у забезпеченні безпеки праці в умовах професійної діяльності.

Тема 1.2. Державна політика України в галузі охорони праці.

Охорона праці як важливий напрям соціальної політики країни. Основні напрями управління охороною праці та їх зумовленість політичними та соціально-економічними процесами. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці: принципи захисту працюючих, принцип соціального захисту, принцип допомоги, принцип соціальної солідарності.

Державна служба України з питань праці. Структура та особливості діяльності Держпраці України. Здійснення державного контролю за додержанням законодавства про охорону праці. Перелік питань для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

Фонд соціального страхування України. Завдання та основні функції Фонду соціального страхування України. Основні принципи страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Страхові тарифи. Економічна зацікавленість суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці. Страховий ризик і страховий випадок. Відшкодування моральної шкоди потерпілим на виробництві. Проблеми системи соціального страхування та модернізація її моделі на новому етапі розвитку економіки.

Основні законодавчі акти про охорону праці: Конституція України, Закони України «Про охорону праці», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Кодекс законів про працю України, Кодекс цивільного захисту.

Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці (норми, правила, положення, інструкції, переліки тощо). Кодування міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці. Міждержавні стандарти системи безпеки праці, державні стандарти України з питань безпеки праці.

Державний реєстр нормативних актів про охорону праці.

Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства.

Дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність за порушення законодавства та нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці і представників професійних спілок.

Тема 1.3. Організація охорони праці на підприємстві.

Права громадян на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи. Обов'язки роботодавця щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці. Обов'язки працівника щодо виконання вимог нормативних актів про охорону праці.

Служба охорони праці підприємства. Основні завдання системи управління охороною праці на підприємстві. Фінансування охорони праці.

Медичні огляди при прийнятті на роботу та у період роботи.

Тривалість робочого часу працівників, скорочена тривалість робочого часу, обмеження робіт в нічний час, надурочні роботи.

Навчання та систематичне підвищення рівня знань працівників, населення України з питань охорони праці. Шляхи удосконалення управління охороною праці і забезпечення ефективної профілактичної роботи щодо запобігання аваріям і травматизму на виробництві. Види навчання з питань охорони праці. Основні принципи побудови системи безперервної освіти в галузі охорони праці, її цільові функції. Пропаганда охорони праці: мета, завдання, форми, методи. Передовий досвід з питань безпеки праці.

Модуль 2. Стимулювання охорони праці. Сталий розвиток людства.

Тема 2.1. Виробничі шкідливості та професійні захворювання.

Поняття про виробничі шкідливості та професійні захворювання. Визначення та класифікація шкідливих виробничих факторів та порядок їх

нормування. Характеристика професійних захворювань та їх зв'язок з дією шкідливих виробничих факторів. Професійні захворювання, обумовлені дією фізичних, хімічних, біологічних та психофізіологічних виробничих факторів.

Основні причини виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні (за регіонами та галузями виробництва). Методи профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні та інших країнах світу.

Знаки безпеки і захист здоров'я працівників.

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

Охорона праці пільгових категорій працівників. Права працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Гендерні аспекти сфери трудової діяльності. Гарантії охорони праці жінок. Права неповнолітніх у трудових правовідносинах. Навчання, перекваліфікація і працевлаштування осіб з інвалідністю відповідно до медичних рекомендацій та індивідуальних програм реабілітації.

Культура виробництва. Культура охорони праці. Ризикорієнтований підхід у забезпеченні безпеки праці.

Тема 2.2. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Сталий розвиток людства.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Директиви ЄС і Конвенції МОП, їх впровадження в Україні. Глобальні доповіді МОП. Ініціативи Міжнародної організації праці. Всесвітній день охорони праці. Світовий досвід організації роботи щодо поліпшення умов і безпеки праці.

Напрями покращення трудової діяльності працюючих. Рівність у сфері праці. Достойні робочі місця й економічне зростання. Соціальний аспект охорони праці як забезпечення всебічного розвитку кожної працюючої особи та її захисту.

Сталий розвиток людства. Базові принципи Концепції сталого розвитку. Генезис та шляхи реалізації цілей сталого розвитку: дати та події. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Базові показники для досягнення цілей сталого розвитку (86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання).

Система підготовки фахівців з охорони праці в Україні. Дефіцит кваліфікованих кадрів. Зміст підготовки бакалавра з охорони праці. Практичні аспекти професійної підготовки фахівців за освітньою програмою «Охорона праці». Програми навчальних практик. Особливості працевлаштування фахівців з охорони праці. Навчання за освітнім ступенем «магістр». Науковий розвиток фахівця після базового навчання в університеті. Аспірантура. Докторантура. Стажування за кордоном.

Основні наукові пошуки в галузі охорони праці. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища: національні, галузеві, регіональні. Наукова база охорони праці: Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці, галузеві науково-дослідні інститути з питань охорони праці, відділи та лабораторії з питань охорони

праці, кафедри охорони праці та інші підрозділи закладів вищої освіти.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінар) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
1- й семестр						
Модуль 1.						
Охорона праці в Україні: нормотворчий та управлінський аспект.						
Тема 1.1. Загальні питання охорони праці.	11	2	2		7	
Тема 1.2. Державна політика України в галузі охорони праці.	18	2	4		12	
Тема 1.3. Організація охорони праці на підприємстві.	16	2	2		10	2
Разом за модулем 1	45	6	8		29	2
Модуль 2.						
Стимулювання охорони праці. Сталий розвиток людства.						
Тема 2.1. Виробничі шкідливості та професійні захворювання.	23	2	6		15	
Тема 2.2. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Сталий розвиток людства.	22	2	4		14	2
Разом з а модулем 2	45	4	10		29	2
Разом	90	10	18		58	4

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Етапи розвитку охорони праці як науки. Охорона праці у цифрах і фактах.	2
2	Принципи державної політики України в галузі охорони праці. Нормативно-правова база з питань охорони праці.	2

3	Відповідальність за порушення працезохоронного законодавства.	2
4	Служба охорони праці на підприємстві.	2
5	Профілактика травматизму та професійних захворювань.	2
6	Охорона праці пільгових категорій працівників.	2
7	Культура виробництва. Культура охорони праці.	2
8	Цілі сталого розвитку: Україна.	2
9	Всесвітній день охорони праці.	2
	Разом	18

Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Навчання з питань охорони праці.	2
2	Система підготовки фахівців з охорони праці.	2
	Разом	4

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом).

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

Індивідуальне завдання є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці. За бажанням здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження, результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Теми індивідуальних завдань для здобувачів вищої освіти:

1. Охорона праці як наука: етапи становлення.
2. Охорона праці як наука: перспективи розвитку.
3. Складові охорони праці як системи.
4. Пріоритет функцій забезпечення безпеки у процесі трудової діяльності.
5. Стан охорони праці в Україні та інших країнах світу.
6. Законодавча база України з питань охорони праці.
7. Багаторівневість системи нормативних актів у галузі охорони праці.
8. Система державних органів управління та нагляду за охороною праці в Україні.
9. Державна служба України з питань праці.
10. Обов'язки роботодавця у працезохоронному законодавстві.

11. Обов'язки працівника у працезахоронному законодавстві.
12. Фінансування охорони праці.
13. Відповідальність за порушення вимог з охорони праці.
14. Медичні огляди працівників.
15. Види та порядок проведення інструктажів.
16. Шкідливі фактори виробничого середовища.
17. Небезпечні фактори виробничого середовища.
18. Знаки безпеки і захист здоров'я працівників.
19. Пільги та компенсації за несприятливі умови праці.
20. Ризикорієнтований підхід у забезпеченні безпеки праці.
21. Глобальні доповіді Міжнародної організації праці.
22. Достойні робочі місця й економічне зростання.
23. Ініціативи Міжнародної організації праці.
24. Напрями покращення трудової діяльності працюючих.
25. Рівність у сфері праці.

Форми та методи навчання і викладання.

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами (лекційні, семінарські, практичні), виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традиційний;

- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відеометод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти.

Засобами оцінювання та методами оцінки результатів навчання є: екзамен, модульні контрольні роботи; реферати; презентації результатів виконаних завдань; творчі проекти; презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання.

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться на кожному (лекційному, практичному, семінарському) занятті шляхом проведення усного та письмового опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти та вдосконалення методики проведення занять.

Поточний контроль може проводитись наступними способами:

– усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу з попереднього заняття;

– письмовий експрес-контроль – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять, або після завершення вивчення матеріалу модуля;

– тестовий контроль – проводиться після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу модуля;

– комбінована форма контролю – поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю здобувачів вищої освіти і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачем вищої освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи тощо) та є обов'язковим.

Підсумкова модульна оцінка визначається як сума поточної та контрольної оцінок (балів) з даного модуля. Оцінювання кожного модуля включає обов'язкові види робіт та допоміжні завдання (враховується активність та поточна успішність здобувача вищої освіти на семінарах тощо).

З навчальної дисципліни «Вступ до фаху» **підсумковий контроль** проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
І. Поточний контроль			
Модуль № 1	Лекції	3	6
	Семінари	4	20
	(ПЗ) Модульна КР*	1	10
	Разом за модуль № 1		36
Модуль № 2	Лекції	2	4
	Семінари	5	25
	(ПЗ) Модульна КР*	1	10

Разом за модуль № 2	39
Разом за поточний контроль	75
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідні) додаткові необов'язкові завдання	<i>до 10</i>
III. Підсумковий контроль - екзамен	25
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи	100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів у межах лекційного заняття (оцінюється від 0 до 2 балів):

2 бали - здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, наводить приклади та висловлює свої думки аргументуючи певні аспекти;

1 бал – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці та може навести приклади;

0 балів – здобувач поверхово орієнтується в обговорюваній тематиці, не може окреслити основні її аспекти, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 5 балів):

5 балів - здобувач підготував змістовну доповідь (створив проект), вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить переконливі приклади;

4 бали - здобувач підготував доповідь (створив проект), володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та висловлює свої думки, наводить приклади;

3 бали – - здобувач підготував доповідь (створив проект), загалом володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі;

2 бали – здобувач підготував доповідь, частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1 бал – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється старанність при підготовці до заняття, повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Контрольна робота є складовою поточного контролю і виконується у

вигляді аудиторної письмової (модульної) роботи під час останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи включає теоретичні питання і практичні завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти при виконанні контрольних робіт (оцінюється від 0 до 10 балів):

10 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, дотримано всі вимоги до виконання;

8-9 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, але деякі з них недостатньо обґрунтовані або у відповідях наявні незначні помилки;

6-7 балів – вірні відповіді дані на більшу половину запропонованих питань, частина з них недостатньо обґрунтовані або у відповідях наявні (не)значні помилки;

4-5 балів - вірні відповіді дані на більшість запропонованих питань, наявні значні помилки;

2-3 бали – вірні відповіді дані на 50% запропонованих питань (переважно теоретичні), наявні (не)значні помилки;

1 бал - вірні відповіді дані менше, ніж на 30% запропонованих питань, наявні значні помилки;

0 балів – відповіді переважно відсутні або робота містить грубі помилки у більшості запропонованих питань.

Викладачем оцінюється повнота розкриття теоретичних контрольних питань та правильність виконання практичних завдань, логічна послідовність викладеного матеріалу, вміння формулювати висновки.

Індивідуальні завдання.

Індивідуальна самотійна робота є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самотійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Критерії оцінювання індивідуальної самотійної роботи здобувачів (оцінюється від 0 до 10 балів):

9-10 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з гостро актуальних в умовах сьогодення тем та самотійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або відео-/фоторяду. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації та сучасними програмними продуктами.

6-8 балів - здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та самотійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно

розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або реферату. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації.

3-5 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та виконав теоретичний огляд. Послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння узагальнювати і викладати матеріал. При цьому теоретичні положення використані грамотно, але вони недостатньо обґрунтовані або містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі презентації або реферату.

1-2 бали – здобувач вищої освіти обрав одну з тем курсу та послідовно розкрив її складові позиції, виявивши вміння узагальнювати матеріал. При цьому викладено тільки основний матеріал, не конкретизовано і недостатньо чітко сформульовано окремі положення. Теоретичні положення наведені грамотно, але недостатньо обґрунтовані і містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі реферату і має компілятивний характер.

0 балів - здобувач вищої освіти поглиблене теоретичне дослідження у межах індивідуальної самостійної роботи не виконував.

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, уміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), уміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти міститься у:

Вступ до фаху: методичні вказівки з організації самостійної роботи при вивченні дисципліни. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» спеціалізацією «Охорона праці» / Укладачі: О.П. Шароватова, А.І. Морозов. Х.: НУЦЗУ, 2019. 74 с.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності у формі *екзамену* проводиться на завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця.

Екзамен складається усно. На підготовку до відповідей на запитання білетів відводиться не більше однієї академічної години. Білет містить три теоретичних питання. Рівномірне розподілення матеріалу у білетах, різноманітність запитань, повнота охоплення прочитаного курсу - значною мірою сприяють об'єктивності оцінки.

Додаткові запитання ставляться за тим матеріалом, який висвітлює або побічно торкається у своїй відповіді здобувач вищої освіти. Для уточнення

оцінки знань не виключається можливість додаткових запитань за іншими розділами курсу.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час екзамену (оцінюється від 0 до 25 балів):

24-25 балів – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, повністю, логічно і послідовно розкрив питання білету, виявив вміння наводити приклади, використовувати професійну термінологію, самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал не допускаючи помилок. На додаткові запитання надає впевнену вірну відповідь. При відповіді продемонстровані вміння самостійно працювати з додатковою літературою і нормативними документами.

21-23 бали – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, повністю розкрив питання білету, виявив вміння наводити приклади, використовувати професійну термінологію, самостійно узагальнювати і викладати матеріал. На додаткові запитання надає впевнену відповідь, однак в деяких аспектах припускається певних помилок. При відповіді продемонстровані вміння самостійно працювати з додатковою літературою.

17-20 балів – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, переважно розкрив зміст питань білету, використав професійну термінологію, однак припускається неточностей і незначних помилок, які не впливають на загальну правильність відповіді. На додаткові запитання надає невпевнену відповідь.

13-16 балів – здобувач вищої освіти достатньо володіє навчальним матеріалом, однак при наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої аргументації, наявні неточності та незначні помилки, які суттєво не впливають на загальну правильність відповіді. На додаткові запитання надає невпевнену стислу відповідь.

9-12 балів – здобувач вищої освіти засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді, не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу, має певні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням. Додаткові запитання викликають суттєві труднощі, відповідь на них переважно неправильна.

5-8 балів – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, зміст визначених питань розкриває недостатньо, допускаючи при цьому суттєві неточності. Відповідь задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

1-4 бали – здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не вміє логічно і послідовно викласти основні положення і має значні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням. Лише частково розуміє сутність професійної термінології.

0 балів – здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не

в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та сутності професійної термінології. Для складання диференційованого заліку необхідне значне доопрацювання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Поняття охорони праці.
2. Загальні питання охорони праці.
3. Складові охорони праці як системи.
4. Етапи розвитку охорони праці як науки.
5. Стан охорони праці в Україні та інших країнах світу.
6. Соціальне та економічне значення охорони праці.
7. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.
8. Державна політика України в галузі охорони праці.
9. Принципи державної політики України в галузі охорони праці.
10. Нормативно-правова база України з питань охорони праці.
11. Багаторівневність системи нормативних актів у галузі охорони праці.
12. Нормативні акти з охорони праці, що діють у межах підприємства.
13. Основні положення законодавства України про охорону праці.
14. Права громадян на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи.
15. Обов'язки роботодавця щодо створення умов праці.
16. Відповідальність за порушення працезахоронного законодавства.
17. Обов'язки роботодавця та працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.
18. Система державних органів управління та нагляду за охороною праці.
19. Державна служба України з питань праці: права і відповідальність посадових осіб.
20. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.
21. Завдання та функції Фонду соціального страхування України.
22. Страховий ризик і страховий випадок.
23. Відшкодування моральної шкоди потерпілим на виробництві.
24. Організація охорони праці на підприємстві.
25. Фінансування охорони праці.
26. Служба охорони праці на підприємстві.
27. Основні завдання управління охороною праці.
28. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.
29. Навчання з питань охорони праці.
30. Види та порядок проведення інструктажів.
31. Вступний інструктаж.
32. Первинний інструктаж.
33. Повторний інструктаж.
34. Позаплановий інструктаж.
35. Цільовий інструктаж.
36. Виробничі шкідливості.

37. Професійні захворювання.
38. Шкідливі фактори виробничого середовища.
39. Небезпечні фактори виробничого середовища.
40. Вплив факторів виробничого середовища на здоров'я і працездатність людини.
41. Психофізіологічні чинники виробничого травматизму та професійних захворювань.
42. Розслідування нещасних випадків: загальні положення та визначення.
43. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
44. Розслідування професійних захворювань.
45. Розслідування та облік аварій.
46. Розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру.
47. Профілактика травматизму.
48. Профілактика професійних захворювань.
49. Причини виробничих травм та професійних захворювань.
50. Отруєння на виробництві.
51. Охорона праці пільгових категорій працівників.
52. Охорона праці жінок.
53. Охорона праці неповнолітніх.
54. Охорона праці осіб з інвалідністю.
55. Пільги та компенсації за несприятливі умови праці.
56. Культура виробництва.
57. Культура охорони праці.
58. Ризикорієнтований підхід у забезпеченні безпеки праці.
59. Стимулювання охорони праці.
60. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці.
61. Світовий досвід організації роботи з поліпшення умов і безпеки праці.
62. Глобальні доповіді МОП.
63. Директиви ЄС і Конвенції МОП.
64. Концепція сталого розвитку людства.
65. Стратегія сталого розвитку людства.
66. Цілі сталого розвитку: Україна.
67. Достойні робочі місця й економічне зростання.
68. Напрями покращення трудової діяльності працюючих.
69. Рівність у сфері праці.
70. Пропаганда знань та передовий досвід з питань охорони праці.
71. Всесвітній день охорони праці.
72. Ініціативи Міжнародної організації праці.
73. Система підготовки фахівців з охорони праці.
74. Принципи побудови системи безперервної освіти в галузі охорони праці.
75. Наукова база охорони праці: організація наукових досліджень та основні наукові інституції.

Політика викладання навчальної дисципліни.

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни

(здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Користування мобільними пристроями під час заняття дозволяється тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Під час організації виїзних занять на об'єкти (не)виробничої сфери вимагається суворе дотримання правил безпеки.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися у викладача навчальної дисципліни про кількість накопичених балів та вести власний облік цих балів.

6. Пропущені заняття, незалежно від причин, здобувач вищої освіти відпрацьовує за графіком консультацій викладача. Відпрацювання понад 70% пропущених занять здійснюється з дозволу деканату факультету.

7. Пропущені заняття можуть бути відпрацьовані у вигляді самостійної підготовки матеріалу теми у письмовому/друкованому вигляді з подальшим його захистом у додатково узгоджений з викладачем час.

8. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять більшу частину оригінального тексту при перевірці на плагіат.

9. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які готували доповіді, успішно виконали поточні завдання, модульні контрольні роботи та мають не більше 15 % пропущених занять.

10. На період дії воєнного стану у країні в умовах дистанційного навчання у випадку оголошення повітряної тривоги в регіоні, де знаходяться викладач або здобувачі вищої освіти, кожен з учасників заняття може від'єднатись від zoom-сесії і перейти в укриття або інше безпечне місце. Після оголошення відбою повітряної тривоги заняття може бути продовжене у межах часу, передбаченого розкладом занять.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Вступ до фаху: курс лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на першому (бакалаврському) рівні в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека», освітньо-професійною програмою «Охорона праці» / Укладачі: О.П. Шароватова, А.І. Морозов. Х.: НУЦЗУ, 2021. 90 с.

2. Нестер А.А. Цивільна безпека (охорона праці). Вступ до спеціальності: навч. посібник. Хмельницький: ХНУ, 2017. 199 с.

3. Вступ до фаху: методичні вказівки з організації самостійної роботи при вивченні дисципліни. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» спеціалізацією «Охорона праці» / Укладачі: О.П. Шароватова, А.І. Морозов. Х.: НУЦЗУ, 2019. 75 с.

4. Шароватова О.П., Морозов А.І. Про педагогічну складову серед професійних функцій фахівців з охорони праці. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii «SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. PEDAGOGY.#2». London. (27.02.2018). Warszawa, 2018. С. 168-171.

5. Yu.D. Dreval, V.V. Sychenko, O.P. Sharovatova, T.V. Vilkhova Methodological aspects of regulatory support of labor. Naukovyi Visnyk NBU. 2019. № 1. P. 104-109. (Древаль Ю.Д., Сиченко В.В., Шароватова О.П., Вільхова Т.В. Методологічні аспекти нормативно-правового забезпечення охорони праці. Науковий вісник Національного гірничого університету. Науково-технічний журнал. 2019. № 1 (169). С. 104-109. (Scopus))

6. Древаль Ю.Д., Шароватова О.П. Мотиваційний аспект формування державної політики у сфері соціально-трудових відносин та безпеки праці. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». Випуск 2 (11). Харків: ФОП Дуюнова Т.В., 2019. С. 280-287.

7. Древаль Ю.Д., Шароватова О.П. Сутність та особливості сучасного стану державного управління охороною праці. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». Випуск 2 (13). Харків: ФОП Дуюнова Т.В., 2020. С. 473-483.

8. Бородіна Н., Чеберячко С., Шароватова О., Яворська О. Смартнавання в охороні праці. Охорона праці. Науково-виробничий журнал. 2021. № 7 (325). С. 18-21.

9. Горбенко В.С., Шароватова О.П. Соціальна відповідальність і мотивація працівників як фактори ефективності в системі охорони праці. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2022. С. 342.

Інформаційні ресурси

1. Освітньо-професійна програма «Охорона праці» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» (2023 рік). URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/osvitnya_diyalnosti/osvitni_programi/2023/26_ZOP_bak23.pdf.

2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://www.dsns.gov.ua>.

3. Державна служба України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua>.

4. Міжнародна організація праці (Україна). URL: <http://www.ilo.org.ua>.

5. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://www.moz.gov.ua>.

6. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці. URL: <http://www.ndiop.kiev.ua>.

7. Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua>.
8. Харківський науково-дослідний інститут гігієни праці та професійних захворювань (Офіційний сайт Харківського національного медичного університету). URL: <http://knmu.kharkov.ua>.
9. www.zakon.rada.gov.ua.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р.
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.
4. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2013 р.
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р.
6. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 р.
7. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про службу охорони праці» від 15 листопада 2004 р. № 255.
8. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26 січня 2005 р. № 15.
9. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці» від 21 березня 2007 р. № 56.
10. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства» від 21 березня 2007 р. № 55.
11. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту» від 24 березня 2008 р. № 53.
12. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Граничних норм підіймання і переміщення важких речей жінками» від 10 грудня 1993 р. № 241.
13. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Граничних норм підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми» від 22 березня 1996 р. № 59.
14. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх» від 31 березня 1994 р. № 46.

15. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій» від 21.05.2007 р. № 246.

16. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08 квітня 2014 р. «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»».

17. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 370 від 04 липня 2007 р. «Про затвердження класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості».

18. Наказ Міністерства соціальної політики України № 526 від 30.03.2017 р. «Про внесення змін до положення про розробку інструкцій з охорони праці».

19. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру» від 22 березня 2001 р. № 270.

20. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 08 листопада 2000 р. № 1662.

21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці» від 11 лютого 2015 р. № 96.

22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17 квітня 2019 р. № 337.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників» від 25 листопада 2009 р. № 1262.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 1 серпня 1992 р. № 442.

25. Постанова Кабінету Міністрів України № 994 від 27 червня 2003 р. «Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат».

26. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 461 «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах».

27. Рекомендації Міністерства Праці України № 41 від 01 вересня 1992 р. «Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці».

28. Спільний наказ Міністерства охорони здоров'я України та Державного комітету України по нагляду за охороною праці № 263/121 від 23 вересня 1994 р. «Про затвердження переліку робіт, де є потреба у професійному доборі».

29. Указ Президента України «Про День охорони праці» № 685/2006 від 18 серпня 2006 р.

30. ГОСТ 12.0.003-74. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори. Класифікація.

31. ДСТУ 2293-2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.

32. ДСТУ ISO 6309:2007. Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір (ISO 6309:1987, IDT).

33. ДСТУ ISO 7010:2009. Графічні символи. Кольори та знаки безпеки. Знаки безпеки, використовувані на робочих місцях і місцях громадської призначеності (ISO 7010:2003, IDT).

34. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Настанова по соціальній відповідальності» (ISO 26000:2010 Guidance on Social Responsibility).

35. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Системи менеджменту професійної безпеки та здоров'я - Вимоги (OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements).

36. Міжнародний стандарт OHSAS 18002:2008 «Настанова по впровадженню OHSAS 18001» (Guidelines for the implementation of OHSAS 18001).

37. Міжнародний стандарт SA8000:2001 (2007) «Соціальна відповідальність» (SAI (Social Accountability International) SA 8000:2001).

38. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки і гігієни праці працівників на виробництві» (12.06.1989 р.).

39. Конвенція МОП № 155. Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище (1981 рік).

40. Конвенція МОП № 161. Конвенція про служби гігієни праці (1985 рік).

41. Конвенція МОП № 187. Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік).

42. Конвенція МОП № 190. Конвенція про викорінення насильства та домагань у світі праці (2019 рік).

43. Рекомендація МОП № 164. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці та виробничого середовища (1981 рік).

44. Рекомендація МОП № 171. Рекомендація щодо служб гігієни праці (1985 рік).

45. Рекомендація МОП № 197. Рекомендація про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік).

Розробник:

доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
канд. пед. наук, доцент

Олена ШАРОВАТОВА